

KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Yönelik Veli Algıları

Parental Perceptions Regarding Religious Culture and Moral Education Lessons in the TRNC

Mehmet Erkan

Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitim Anabilim Dalı, Sinop, Türkiye
Asst. Prof., Sinop University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, Sinop,
Türkiye

merkan@sinop.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0000-9581-7600>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 03 Nisan / April 2026

Kabul Tarihi / Date Accepted: 31 Mayıs / May 2026

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2026

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Erkan, Mehmet. “KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Yönelik Veli Algıları”. *Kıbrıs* 18 (Haziran 2026), 27-46. <https://doi.org/10.58607/cyprus.1922418>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Mehmet Erkan**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Yönelik Veli Algıları¹

Öz

Çocukların din eğitiminde belirleyici olan velilerin, DKAB dersine ilişkin beklenti ve tutumlarını incelemek, dersin toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyini anlamak açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ortaokullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersine giren öğrencilerin velilerinin DKAB dersine yönelik tutum, beklenti ve algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini KKTC ortaokullarında DKAB dersi gören öğrencilerin velileri oluştururken, örneklemini ise KKTC’nin altı farklı ilçesinden 365 öğrenci velisi oluşturmuştur. Araştırma, nicel verilerin açık uçlu sorularla desteklendiği betimsel tarama deseninde kurgulanmıştır. Araştırmanın verileri; demografik bilgiler, 20 sorudan oluşan anket formu ve anket formunun sonunda yer alan açık uçlu veli görüşlerinden ortaya çıkan verilerden elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde betimsel istatistiksel analizlerden (yüzde, frekans, t-testi ve ANOVA) yararlanılmıştır. Anket formunun sonunda yer alan açık uçlu sorudan elde edilen nitel veriler ise betimsel analizine tabi tutulmuş; bu veriler nicel bulguları desteklemek ve detaylandırmak amacıyla kullanılmıştır. Araştırma sonuçları öğrenci velilerinin; DKAB dersini önemli bir ders olarak değerlendirdiklerini, DKAB dersinin öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu, DKAB dersinin okullarda zorunlu olarak uygulanması gereken bir ders olduğunu, DKAB dersinin daha çok temel İslami bilgileri içerdiğini ve dersin öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Araştırmada KKTC’deki öğrenci velilerine göre DKAB dersinin topluma katkısı açısından ahlaki değerleri bireylere kazandıran önemli bir yönünün de olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca paralel olarak velilerin DKAB dersinden en fazla ahlaki ve evrensel değerlerin kazandırılması yönünde beklentileri bulunmaktadır. KKTC’de DKAB dersi önemli ölçüde veliler tarafından olumlu kabul görmeye birlikte, derste farklı dinlere de yer verilmesi, ders süresinin arttırılması, öğretmenlerin üslup ve akademik anlamda kendilerini geliştirmeleri gerektiği gibi bazı önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, KKTC’de Din Öğretimi, Veli Görüşleri, Ahlak Eğitimi.

Parental Perceptions Regarding Religious Culture and Moral Education Lessons in the TRNC

Abstract

Examining the expectations and attitudes of parents, who are decisive in children's religious education, regarding the DKAB class is important for understanding the extent to which the class meets societal needs. This study aims to determine the attitudes, expectations, and perceptions of parents of students taking Religious Culture and Moral Education (DKAB) classes in secondary schools in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). The population of the study consists of parents of students taking DKAB classes in secondary schools in the TRNC, while the sample consists of 365 student parents from six different districts of the TRNC. The research was designed using a descriptive survey design where quantitative data were supported by open-ended questions. The data for the research were obtained from demographic information, a questionnaire consisting of 20 questions, and data obtained from open-ended parental opinions at the end of

¹ Bu çalışma 2023 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde tamamlanmış olduğumuz “Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled “Religious Culture and Moral Course in TRNC According to The Opinions of Teachers and Parents”, (PhD Dissertation, Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir/Türkiye, 2022). Bu çalışmanın etik onayı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 07.01.2021 tarih ve 2021-01 toplantı numarasıyla verilmiştir. / Ethical approval of this study was given by Eskişehir Osmangazi University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee with the date 07.01.2021 and meeting number 2021-01.

the questionnaire. Descriptive statistical methods (percentage, frequency, t-test, and ANOVA) were used in the analysis of quantitative data. Qualitative data obtained from the open-ended question at the end of the questionnaire were subjected to descriptive analysis; These data were used to support and elaborate on the quantitative findings. All the obtained data were synthesized and interpreted in the results and discussion section in conjunction with the literature. The research results revealed that student parents consider the Religious Culture and Ethics (DKAB) course to be an important course, that it has positive effects on students, that it should be a mandatory course in schools, that it mainly contains basic Islamic knowledge, and that it contributes to the moral development of students. The research also revealed that, according to student parents in the TRNC, the DKAB course has an important aspect in terms of its contribution to society by instilling moral values in individuals. In parallel with this result, parents' expectations from the DKAB course are primarily focused on instilling moral and universal values. While the DKAB course is largely positively received by parents in the TRNC, some suggestions were also made, such as including different religions in the course, increasing the course duration, and improving teachers' style and academic skills.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Moral Knowledge, Religious Education in the TRNC, Parental Opinions, Moral Education.

Giriş

Eğitimin en önemli işlevlerinden biri toplumun istek ve idealleri doğrultusunda toplumu geliştirmesi ve bu doğrultuda eğitim etkinliklerinin planlı ve programlı yürütülmesidir. Eğitimin bu işlevi yerine getirebilmesi adına toplumun ihtiyaç ve beklentilerinin analiz edilmesi; ders kitabı, öğretim programları, öğretmen yetiştirme programları vb. eğitim araçlarının buna göre geliştirilmesi gerekmektedir.² Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri de içeriğindeki evrensel etik ilkeleri çerçevesinde bireyin sosyal ve kişisel gelişimini sağlayan önemli bir derstir. Nitekim DKAB dersi öğrencilerin yalnızca dinî bilgi birikimini değil, aynı zamanda ahlaki ve evrensel değerler ekseninde toplumsal uyumunu sağlama görevini de üstlenmektedir.³ Toplumu oluşturan diğer önemli bir unsur, hatta en temel unsur da ailedir. Eğitim topluma belli planlar ve hedefler doğrultusunda yön verirken, bireyin ilk sosyalleştiği, ilk öğrenimlerini gerçekleştirdiği kritik dönemde de bu görevi aile üstlenmektedir.⁴ Çocuğun gelişimi ve eğitimi aile içinde başlamakta; ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile eğitim düzeyi bu süreci önemli ölçüde etkilemektedir. DKAB dersinin toplumsal beklentileri ve ihtiyaçları karşılama düzeyinin belirlenmesinde, çocuğun din eğitiminde belirleyici bir role sahip olan velilerinin DKAB dersine yönelik beklenti ve tutumlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta din eğitimini konu alan araştırmalar incelendiğinde, Atalay tarafından yapılan çalışmaların vakıf-eğitim ilişkisi ve adanın 1571'den günümüze geçirdiği tarihi süreci doküman incelemeleriyle ortaya koyduğu görülmektedir.⁵ Benzer şekilde Şengil kaleme aldığı "Mavi Vatanın Kudüsü: Kıbrıs'ta Din ve Siyaset" adlı kitabında, Osmanlı'dan günümüze adadaki

² Cevat Celep vd., "Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları", *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları 1* (Trabzon: y.y., 2000), 570.

³ Tuğrul Yürük, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi", *Din Eğitimi*, ed. Recai Doğan - Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 126-129.

⁴ Zeki Kaya, "Eğitimin Psikolojik Temelleri", *Eğitime Giriş*, ed. Özcan Demirel - Zeki Kaya - Kasım Kiroğlu (Ankara: Pegem Akademi, 2024), 81-82.

⁵ Talip Atalay, "Fethinden 1959 Yılına Kadarki Dönemde Kıbrıs'ta Vakıf Eğitim İlişkisine Genel Bir Bakış", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2* (2000); Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi* (Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003).

dini farklılıkları ve kültürel zenginliği inanç tarihi çerçevesinde ele almıştır.⁶ Kurumsal yapılanma ve yaygın din eğitimi faaliyetleri üzerinde de çalışmaları bulunan Atalay, cami hizmetleri ve din görevlilerinin toplumsal rollerini ve örgün eğitimdeki müfredat sorunlarını ele alan çalışmalarla da literatüre katkı sağlamıştır.⁷ Atalay’ın öğretmen görüşlerine dayanan çalışmasında, öğretmen olarak görüşme yapılan kişiler o dönemde DKAB öğretmeni yetersizliğinden dolayı DKAB derslerine giren din görevlilerinden oluşmaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezleriyle KKTC adına literatüre önemli katkılar sağlayan Nurçin ise medya ve siyasal zemin üzerinden din eğitimi tartışmalarını ve bu alandaki dönüşümlerde Türkiye’nin etkilerini analiz etmiştir.⁸ Sosyolojik bir yaklaşımla Mesarya örneği üzerinden Kıbrıs Türk halkının dine, dinî kurumlara ve din görevlilerine bakış açısını inceleyen Ermiş, KKTC’nin dini anlamlandırma düzeyinde Türkiye’den farklılaştığı sonucuna varmıştır.⁹ Literatürdeki bu çalışmalar Kıbrıs’taki din eğitiminin tarihi, yasal statüsü ve genel toplumsal algısı üzerine değerli bilgiler sunmaktadır.

Türkiye’de DKAB derslerinin veli görüşleri çerçevesinde incelenmesiyle ilgili bazı araştırmalar bulunsa da¹⁰ görüldüğü gibi KKTC özelinde DKAB derslerinin uygulanışı, içeriği, seçmeli-zorunluluk durumu ve dersin yeterliliği gibi öğelerine ilişkin veli görüşlerini ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle bu araştırmanın KKTC toplumunun DKAB dersine yönelik algısını yansıtmaya açısından literatüre önemli ölçüde veri sunması beklenmektedir. DKAB dersi KKTC ortaokullarında zorunlu olarak haftada bir saat, liselerde ise seçmeli bir ders olarak haftada bir saat uygulanmaktadır. Uygulanmakta olan DKAB derslerinin öğrenci velilerinin görüşlerine göre incelenmesi, derse yönelik algılar doğrultusunda dersin mevcut durumunu ve dersin toplumun beklentilerini karşılama düzeyini ortaya konması açısından önemli bir husustur. DKAB derslerinin öğretim programı, içerik, ders kitabı ve ders öğretmenleri gibi hususlarda değerlendirilmesi, dersin olumlu yönlerinin ve olası eksik yönlerinin ortaya çıkarılmasına ve dolayısıyla dersin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin alınmasına imkân sağlamaktadır. Buna göre araştırmanın temel sorusu; ‘KKTC’deki ortaokul velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik görüş ve beklentileri nelerdir ve bu görüşler demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?’ şeklinde belirlenmiştir.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, KKTC ortaokullarında DKAB dersine yönelik veli algı ve beklentilerini belirleyerek; dersin toplumsal zemindeki rolünü, eğitimdeki verimliliğini ve mevcut DKAB dersinin sahadaki karşılığını analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışma, dersin öğrenci davranışlarına etkisi, ders içeriğinin yeterliği, dersin yasal statüsü (zorunlu/seçmeli) ve öğretmen yaklaşımlarına dair veli görüşlerini ortaya koyarak, KKTC eğitim sisteminde DKAB dersinin yapılandırılmasına yönelik veriye dayalı bir görüş sunmayı hedeflemektedir.

⁶ Mustafa Şengil, *Mavi Vatanın Kudüsü: Kıbrıs’ta Din ve Siyaset* (İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2021).

⁷ Talip Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 7-8 (2004); Talip Atalay, *Kuzey Kıbrıs’ta Yaygın Din Eğitimi ve Cami Hizmetleri –Kurumsal Yapılanma ve Din Görevlilerinin Rolü* (İstanbul: Seçil Ofset, 2007).

⁸ Volkan Nurçin, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları*, (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2012); Volkan Nurçin, *Kıbrıs’ta Din Eğitiminin Dönüşümü ve Türkiye’nin Etkileri* (İstanbul: Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019).

⁹ Hacı Ermiş, *Kuzey Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyal ve Dinî Hayat (Mesarya Örneği)* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2020).

¹⁰ Fatih Çakmak, *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007); E. Zehra Turan, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Yeterlikleri: Veli Beklentileri”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 17/2 (Aralık2017), 185-204.

Bu araştırma, KKTC’de DKAB dersine yönelik toplumsal beklentiler ile mevcut uygulamalar arasındaki uyumu/uyumsuzluğu bilimsel verilerle ortaya koyması açısından önemlidir. Çalışma, sadece mevcut durumu betimlemekle kalmayıp, müfredat geliştirme süreçlerinde dikkate alınması gereken yerel hassasiyetleri, uygulamadaki aksaklıkları, öğretmen-veli iletişimlerini ve toplumsal beklentiyi ortaya çıkararak çözüm önerileri geliştirmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca araştırma, KKTC’de DKAB derslerine yönelik veli görüşlerini inceleyen bir çalışma olması açısından da oldukça önemlidir. Bu bağlamda KKTC özelinde din eğitimi politikalarının bilimsel bir zeminde tartışılmasına ve gelecekteki program geliştirme süreçlerine bir dayanak oluşturmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmada, KKTC’de uygulanan DKAB derslerine yönelik veli görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırma nicel ağırlıklı bir tasarım olup, anket formunun sonunda yer alan “DKAB dersi hakkında eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?” olarak belirlenen açık uçlu bir soru aracılığıyla elde edilen nitel verilerle zenginleştirilmiştir. Bu sayede katılımcıların sayısal verilerle ifade edilen eğilimlerinin arka planındaki görüş ve beklentilerin daha derinlemesine analiz edilmesi hedeflenmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak doldurulan açık uçlu görüşlerin yoğunluğu ve içeriği, nicel bulguların anlamlandırılmasında tamamlayıcı bir rol oynamıştır.

Tarama modelleri, “çok sayıda ögeden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da evrenden seçilen bir örneklem üzerinde gerçekleştirilen düzenlemeler” şeklinde tanımlanmaktadır.¹¹ Bireylerin belirli konulara ilişkin tutum, inanç, görüş, davranış, beklenti ve özelliklerini anket yoluyla belirlemeyi ve mevcut durumu herhangi bir müdahalede bulunmadan olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarda bu model tercih edilmektedir.¹² Bu doğrultuda, çalışmada öğrenci velilerine uygulanan anket formu ve ankette yer alan açık uçlu tek soru aracılığıyla velilerin DKAB dersine yönelik görüşlerine ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu yaklaşım, nicel verilerin geniş örneklemdeki genellenebilirliği ile nitel verilerin sunduğu açıklayıcı derinliği bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların KKTC genelindeki ortaokul veli evrenine yansıtılabilmesi açısından tarama modelinin en uygun yöntem olduğu değerlendirilmiştir.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2020–2021 eğitim-öğretim yılında KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Ortaöğretim Dairesi’ne bağlı devlet ortaokullarında (6., 7. ve 8. sınıf) öğrenim gören 10.203¹³ öğrencinin velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise KKTC’nin altı ilçesindeki ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin velileri arasından rastgele ulaşılan 365 veliden oluşmuştur. Araştırmada tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi, evrendeki her bireyin örnekleme seçilme olasılığının eşit olduğu bir yaklaşımı ifade etmektedir.¹⁴

¹¹Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998), 79.

¹² Saif Gürbüz - Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 105.

¹³ KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (KKTC MEB), *2020-2021 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Eğitim İstatistikleri Yıllığı* (Erişim 25 Nisan 2022), 1.

¹⁴ John W. Creswell, *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, çev. Mustafa Sözbilir (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 130.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, öğrenci velilerinin DKAB dersine yönelik görüş ve algılarının belirlenmesi amacıyla anket formu kullanılmıştır. Anket; katılımcıların tutum, algı ve kanaatlerini betimlemeye yönelik sorulardan oluşan bir veri toplama aracıdır.¹⁵ Beşli Likert tipinde hazırlanan anket formu; demografik bilgiler ve veli görüşlerine ilişkin maddeler olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların, cinsiyet, yaş, ikamet edilen ilçe, eğitim durumu, sınıf düzeyi gibi demografik özelliklerini belirlemek adına sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise velilerin DKAB dersine yönelik algı ve görüşlerini belirlemek amacıyla dersin içeriği, dersin yeterliği, dersten beklentiler, dersin yasal statüsü ve DKAB öğretmenin iletişimine ilişkin toplam 20 soru kullanılmıştır.

Anket formunun kapsam ve görünüş geçerliği için biri ölçme ikisi din eğitimi alanında olan üç uzman öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuş, gelen öneriler doğrultusunda maddeler revize edilmiştir. Ayrıca maddelerin dilsel açıdan anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini test etmek amacıyla 7 veli ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiş, anlaşılmayan maddeler revize edilerek ya da çıkarılarak anket formuna son hali verilmiştir. Veri toplama süreci öncesinde gerekli etik kurul izinleri ve KKTC Millî Eğitim Bakanlığı’ndan araştırma izinleri alınmıştır. Çevrimiçi hazırlanan anket formu, okul idareleri vasıtasıyla SMS ve WhatsApp gibi iletişim araçları vasıtasıyla öğrenci velilerine rastgele ulaştırılmıştır.

KKTC’nin altı ilçesindeki ortaokullar aracılığıyla velilere gönderilen anket formunun ulaştığı kesin veli sayısı bilinmemekle birlikte, okul ve öğrenci sayıları dikkate alındığında yaklaşık beş bin veliye anket formunun gönderildiği tahmin edilmektedir. Eksiksiz doldurulan toplam 365 anket analiz kapsamına alınmış ve nicel verilerin analizinde betimsel istatistiksel yöntemlerden (yüzde ve frekans) yararlanılmıştır. Ayrıca, verilerin normal dağılım özellikleri (Skewness: -1,109; Kurtosis: 1,029) incelenmiş ve $\pm 2,0$ sınırları içerisinde kaldığı saptanmıştır. Bu doğrultuda, katılımcıların demografik değişkenlerine göre görüş farklılıklarını belirlemek amacıyla parametrik testlerden (t-testi ve ANOVA) yararlanılmıştır. Anket formunun sonunda yer alan açık uçlu sorudan elde edilen veriler, nicel bulguları detaylandırmak ve katılımcıların görüşlerini zenginleştirmek amacıyla betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu süreçte veriler, anket maddeleriyle paralellik gösteren temalar altında sınıflandırılmış ve bulgular kısmında doğrudan alıntılarla V1, V2... şeklinde desteklenerek sunulmuştur. Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı bir ölçek niteliği taşımadığı için maddeler arası bir toplam puan hesaplanmamış, her bir madde bağımsız bir görüşü temsil eden müstakil bir veri birimi olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla uygulanan fark analizleri (t-testi ve ANOVA), ölçek toplam puanı üzerinden değil, anket maddelerinin temsil ettiği temel eğilimlerin demografik gruplara göre nasıl şekillendiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

2.3. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, KKTC’deki ortaokullarda öğrenim gören ve DKAB dersi alan öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan 365 velinin demografik özelliklerine ilişkin dağılıma bakıldığında, cinsiyet ve yaş dağılımı açısından katılımcıların büyük çoğunluğunu kadın velilerden (%72,6; n=265) oluştuğu, erkek velilerin oranının ise %27,4 (n=100) olduğu görülmüştür. Velilerin yaş grupları incelendiğinde, %51,2

¹⁵ Hasan Tutar - Ahmet T. Erdem, *Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamaları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 304.

(n=187) oranıyla 31-40 yaş aralığındaki velilerin örneklemin yarısından fazlasını teşkil ettiği ve bu grubu %39,2 (n=143) ile 41-50 yaş aralığındaki velilerin takip ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında eğitim düzeylerinin çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların %41,4'ü (n=151) lise mezunu olduğu görülürken, bunu sırasıyla ön lisans/lisans mezunları (%17,6; n=64), ilkökul mezunları (%17,5; n=64) ve ortaokul mezunları (%16,7; n=61) izlediği tespit edilmiştir. Katılımcıların KKTC'de bulunma durumları ve öğrencilerin sınıf düzeyleri incelendiğinde, velilerin büyük bir kısmının (%67,6; n=247), KKTC vatandaşı (ebeveynlerin Kıbrıslı olması, 1974 sonrası yerleşim veya Kıbrıs doğumlu olma) statüsündeki velilerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca velilerin çocuklarının devam ettiği sınıf düzeylerine bakıldığında, velilerin %44,9'unun (n=164) 8. sınıf, %37,3'ünün (n=136) 7. sınıf ve %17,8'inin (n=65) 6. sınıf velisi olduğu görülmektedir.

2.4. Veri Analizlerinin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Geçerlik, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir ölçme aracından elde edilen verilerin kullanımlarının, önerilen yorumlarının uygunluğunun ve yeterliğinin, kuram ve kanıt ile desteklenme derecesidir.¹⁶ Araştırmada elde edilen verilerin geçerliğini sağlamak amacıyla, veri toplama aracının (anket formu) kapsam geçerliği ve görünüş geçerliği üzerinde durulmuştur. Kapsam geçerliği için din eğitimi ve ölçme-değerlendirme alanında uzman üç öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuş, maddelerin araştırma amacına uygunluğu ve anlaşılabilirliği yerine getirilmiştir. Görünüş geçerliği ve maddelerin hedef kitle tarafından doğru algılanıp algılanmadığını belirlemek amacıyla 7 veli ile pilot uygulama yapılmış, gelen geri bildirimler doğrultusunda ifadelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin her bir maddesi bağımsız bir görüşü temsil ettiği ve maddeler arası bir toplam puan hesaplanmadığı için ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan yapı geçerliği (faktör analizi) ve iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) analizlerine başvurulmamıştır. Ayrıca verilerin analizinde kullanılacak testlerin belirlenmesi amacıyla normal dağılım özellikleri incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test sonuçları anlamlı çıksa da ($p < 0.05$), George ve Mallery tarafından belirtilen kriterlere göre Skewness değerinin (-1,109) ve Kurtosis değerinin (1,029) +2,0, -2,0 sınırları içerisinde kaldığı saptanmıştır.¹⁷ Bu değerler, veri setinin normal dağılımdan aşırı sapma göstermediğini ve parametrik testlerin (t-testi, ANOVA) uygulanabileceğini göstermektedir.

3. Bulgular

KKTC'de DKAB dersine yönelik velilerin algı ve görüşlerine ilişkin bulgulara ve velilerin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumlarıyla ilgili istatistiksel sonuçlara bu bölümde yer verilmiştir. Velilerin DKAB dersine yönelik görüş ve algılarının belirlenmesi adına 20 sorudan oluşan anket formundan elde edilen veriler altı farklı tema altında değerlendirilmiştir. Anket formunun sonunda bulunan açık uçlu yanıtlar da ilgili temaların altında değerlendirilmiştir. Açık uçlu olarak görüşlerini belirten velilerin ifadelerine bulgular kısmında zaman zaman yer verilmiş ve veliler "V1, V7, V49..." şeklinde sırasıyla kodlanmıştır. Altı farklı temaya ayrılan bulgular "DKAB dersinin öğrenci davranışlarına etkisi, DKAB dersinin yeterliği, Uygulamadaki DKAB dersine yönelik algılar, Derse yönelik veli ve öğrenci ilgisi, DKAB dersinin İslam dini ile ilişkisi ve DKAB öğretmenleriyle ilgili görüşler" şeklinde farklı başlıklar altında tasnif edilmiştir.

¹⁶ Vahit Bademci, "Güvenirlilik", Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi 6/2 (2019), 375.

¹⁷ Darren George ve Paul Mallery, *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update*, (Boston: Allyn & Bacon, 2010), 20-21.

3.1. Demografik Değişkenlere Göre Görüşlerin Farklılaşma Durumu

Araştırmada veli görüşlerinin demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sınıf düzeyi vb.) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği istatistiksel testler aracılığıyla incelenmiştir. Bağımsız örneklem t-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, velilerin DKAB dersine yönelik görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($t(363) = 0.576, p = .565$). Benzer şekilde yaş aralığı değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları da veli görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur ($F(3, 361) = 1.001, p = .407$). Velilerin eğitim düzeylerine göre DKAB dersine yönelik yaklaşımlarında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağılmadığı saptandığı için ($p = .008$) Welch ANOVA testi uygulanmış ve anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (Welch $F(5, 23.36) = 5.430, p < .001$). Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre; ilkokul mezunu veliler ile ön lisans/lisans mezunu velilerin görüşleri ($p = .011$), ortaokul mezunu veliler ile lise ($p = .016$) ve ön lisans/lisans mezunu velilerin görüşleri ($p = .001$) arasında anlamlı farklılıklar mevcuttur. Öğrencinin sınıf düzeyine göre yapılan varyans analizi sonucunda da veli görüşleri arasında anlamlı fark bulunmuştur ($F(2, 362) = 3.048, p = .049$). Tukey HSD post hoc test sonuçlarına göre; 6. sınıf velileri ile 8. sınıf velilerinin DKAB dersine yönelik görüş ve beklentileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p = .042$).

3.2. DKAB Dersinin Öğrenci Davranışlarına Etkisi

DKAB dersinin öğrenci davranışlarına etkisini belirlemeye ilişkin maddelere verilen yanıtların dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Dersin Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi çocuğumun davranışlarında olumlu yönde etki eder.	Kesinlikle Katılıyorum	153	41,9
	Katılıyorum	130	35,6
	Kararsızım	38	10,4
	Katılmıyorum	30	8,2
	Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,8
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrencilere ahlaki değerleri öğretir.	Kesinlikle Katılıyorum	163	44,7
	Katılıyorum	145	39,7
	Kararsızım	22	6
	Katılmıyorum	21	5,8
	Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,8
Ahlaki davranışların din eğitimi ile sıkı bir ilişkisi olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	109	29,9
	Katılıyorum	137	37,5
	Kararsızım	48	13,2
	Katılmıyorum	34	9,3
	Kesinlikle Katılmıyorum	37	10,1

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, velilerin DKAB dersinin bireysel ve ahlaki gelişim üzerindeki etkisine dair maddelere yüksek oranda katılım sağladıkları görülmektedir. Velilerin büyük bir çoğunluğuna göre (%77,5), DKAB dersi çocuklarının davranışları üzerinde olumlu yönde etki etmektedir. Katılımcıların %84,4’ü, DKAB dersinin öğrencilere ahlaki değerleri öğrettiği görüşüyle, %67,4’ü de ahlaki davranışların din eğitimi ile sıkı bir ilişkisi olduğunu düşünmektedir. Ancak burada ahlaki davranışların din eğitimi ile ilişkisi olduğuna katılmayan veya kararsız kalan velilerin toplam oranının %32,6 olması dikkat çekicidir.

Katılımcıların açık uçlu cevapları incelendiğinde, velilerden bazılarının (yaklaşık %5) DKAB dersinde ahlak eğitimine, din eğitiminden daha fazla önem verilmesi gerektiği görüşünde oldukları görülmüştür. Katılımcılardan V53 bu görüşünü “*Bence ahlak kısmı daha önemli. Ahlaklı bireyler yetiştirmek, toplumun geleceği için zaruridir*” diyerek ahlaki eğitimin önceliğini vurgulamıştır. Benzer şekilde, bazı katılımcılar (V2, V5, V6, V16, V28, V35, V38, V43, V49, V53, V54 ve V61), dersin amacının dinî bilgilerden ziyade ahlaki eğitim ve iyi vatandaş olma ekseninde topluma faydası bulunan bireyler yetiştirmek olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğu (%77,5) DKAB dersinin öğrenci davranışlarına olumlu katkı sağladığını düşünse de, din ve ahlakın ayrı olduğu görüşünde olan bazı velilerin, din eğitiminin gerçekliğine güvenemedikleri için ahlak eğitimini daha önemli görmektedir. Konuyla ilgili katılımcılardan V49 görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Din ve ahlak ayrı şeyler diye düşünüyorum. Çocuğumun ahlaklı bir birey olmasını ve bunu okulda da öğrenmesini tabiki en çok istediğim şey. Fakat din için aynı şeyleri söyleyemeyeceğim maalesef, öğretilenlerin gerçekliğine güvenemiyorum. Bu yüzden kendim bildiğim kadarını, ben çocuğuma öğretim diye düşünüyorum, teşekkürler.”

DKAB dersinin öğrenci davranışları üzerindeki olumlu etkisinin oldukça yüksek çıkması (%77,5) dersin varlığından memnuniyetin genel olarak olumlu olduğu şeklinde ifade edilebilir. Bazı velilerin dinden ziyade daha çok ahlak eğitimine odaklanması gerektiği görüşleri DKAB dersinin toplumsal beklentiler ışığında önemli bir fonksiyon icra ettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Çakmak tarafından Türkiye’de yapılan bir araştırmada da öğrenci velilerine göre DKAB dersinin iyi bir birey yetiştirme ve iyi bir toplum oluşturma gibi amaçlarının olması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁸

3.3. DKAB Dersinin Yeterliği

DKAB dersinin içerik ve ders kitabı açısından yeterliğine ilişkin veli görüşlerinin dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: DKAB Dersinin Yeterliği

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi çocuğumun yeterli din eğitimi alması açısından beklentilerimi karşılar.	Kesinlikle Katılıyorum	65	17,8
	Katılıyorum	147	40,3
	Kararsızım	74	20,3
	Katılmıyorum	56	15,3

¹⁸ Fatih Çakmak, *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 100.

KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Yönelik Veli Algıları

	Kesinlikle Katılmıyorum	23	6,3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yer verilen konuların yeterli olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	61	16,7
	Katılıyorum	138	37,8
	Kararsızım	78	21,4
	Katılmıyorum	59	16,2
	Kesinlikle Katılmıyorum	29	7,9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının din eğitimi için yeterli olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	57	15,6
	Katılıyorum	129	35,3
	Kararsızım	99	27,1
	Katılmıyorum	57	15,6
	Kesinlikle Katılmıyorum	23	6,3

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının (%58,1) DKAB dersinin öğrencilerin yeterli din eğitimi alması açısından beklentilerini karşıladığı görülmektedir. Katılımcıların %21,6’sı bu konuda beklentilerinin karşılanmadığını ifade ederken, %20,3’ünün kararsız olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, ders içeriğindeki konuların yeterliliği maddesinde olumlu görüş bildirenlerin oranı %54,5 iken; %21,4’ü kararsız kalmış, %24,1’i ise konuları yetersiz bulmuştur. DKAB ders kitabının yeterliliğine ilişkin ise velilerin %50,9’u olumlu görüş bildirirken, %21,9’u bu yeterliliğe katılmamaktadır. Özellikle ders kitabı maddesinde kararsızlık oranının %27,1 ile diğer maddelere göre daha yüksek çıkması dikkat çekicidir. Yanıtlar incelendiğinde, velilerin yarısından fazlasının ders içeriğinin din eğitimi karşılama durumu yönünden DKAB dersinden memnun oldukları görülmektedir. Ancak azımsanmayacak bir orandaki bazı velilerin dersin din eğitimi karşılama durumuyla ilgili tereddütleri olduğu ifade edilebilir.

Anket verilerindeki kararsız ve katılmayan velilerin görüşleri, dersin geliştirilmesi gerektiği yönündeki açık uçlu cevaplarla desteklenmektedir. Velilerin açık uçlu yanıtları incelendiğinde daha iyi bir din dersi için DKAB dersinin geliştirilmesi gerektiğiyle ilgili veli taleplerinin olduğu görülmüştür.

Veli taleplerinin; ‘daha etkili bir din dersi, ders içeriğinin geliştirilmesi gerektiği ve dersin uygulanmasıyla ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar’ çerçevesinde ifade edildiği görülmüştür. Velilerden V34’e göre dinî bilgiler, öğrencilere; *“doğru şekilde, yeteri kadar, sevdirerek ve abartısız, baskısız”* bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Benzer bir biçimde velilerden V41 de *“Dinin dosdoğru anlatılmasını isterim.”* şeklinde talebini ifade etmiştir. Bazı veliler ise dersin verimliliğinin artırılması adına DKAB dersinde peygamberlerin hayatlarından daha çok bahsedilmesi (V23), cami, türbe vb. dinî mekânlara geziler düzenlenmesi (V39) gibi beklentilerinin olduğunu ifade etmiştir. Benzer bir şekilde diğer bazı veliler de (V37, V50 ve V62) okullarda DKAB dersine daha fazla önem verilmesi gerektiğini ve dinî bilgilerin daha özenli bir şekilde verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Araştırmaya katılan velilerden V3 ise din eğitiminin kalıplaşmış şeklinin dışına çıkılarak dersin öğrencide merak uyandırmasına zemin hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Başka bir veli de (V42) dersin modern bir anlayışla, daha zevkli hale getirilerek gençlere yönelik olması gerektiğini ve ders içeriğinin öğrenci seviyelerine göre

düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek program geliştirme süreçlerine yönelik bir ihtiyaca işaret etmiştir.

3.4. Uygulamadaki DKAB Dersine Yönelik Algılar

KKTC’de yürürlükte olan DKAB dersinin uygulamadaki durumuyla ilgili veli algılarına ilişkin verilere Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3 Uygulamadaki DKAB dersine yönelik algılar

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin önemli bir ders olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	148	40,5
	Katılıyorum	134	36,7
	Kararsızım	33	9
	Katılmıyorum	23	6,3
	Kesinlikle Katılmıyorum	27	7,4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu bir ders olması gerektiğini düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	137	37,5
	Katılıyorum	109	29,9
	Kararsızım	41	11,2
	Katılmıyorum	35	9,6
	Kesinlikle Katılmıyorum	43	11,8
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin okullarda öğretilmesi gerektiğini düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	149	40,8
	Katılıyorum	148	40,5
	Kararsızım	33	9
	Katılmıyorum	15	4,1
	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5,5
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin haftalık bir ders saati olan süresinin yeterli olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	68	18,6
	Katılıyorum	133	36,4
	Kararsızım	50	13,7
	Katılmıyorum	79	21,6
	Kesinlikle Katılmıyorum	35	9,6

Öğrenci velilerinin uygulamadaki DKAB derine yönelik algılarını belirlemek adına Tablo 3’te görüldüğü gibi DKAB dersinin önemi, zorunlu-seçmeli durumu, dersin okullarda uygulanması ve ders süresinin yeterliğine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Velilerin görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (%77,2) DKAB dersini önemli bir ders olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde %81,3 gibi yüksek bir oranla velilerin çoğunluğuna göre DKAB dersinin okullarda verilmesi gereken bir ders olduğu anlaşılmaktadır. Açık uçlu sorulara yanıt veren bazı veliler de DKAB dersinin önemini ve okullarda okutulması gerektiğini ifade eden görüşler bildirmişlerdir (V24, V26, V29).

Araştırmaya katılan velilerin %67,4’ü DKAB dersinin zorunlu bir ders olması gerektiğini düşünürken, velilerden %21,4 gibi önemli bir orandaki kesim ise dersin okullarda zorunlu olarak uygulanmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Zorunluluk maddesine katılmayan

velilerin bu tutumları, açık uçlu cevaplarda dersin “tek bir dini merkeze alarak öğretim yapması” gerekçesiyle ilişkilendirilmiştir. Açık uçlu olarak görüşlerini bildiren bazı veliler DKAB dersinin zorunlu bir ders olması gerektiğini ifade ederken (V14, V58, V60), bazı veliler (V6, V63) ise dini bilgilerin 18 yaşından sonra bireyin kendi isteği doğrultusunda öğrenilmesi gerektiğini savunarak DKAB dersinin zorunlu olmaması gerektiğini ifade etmiştir.

KKTC’de uygulanan DKAB ders süresinin haftada bir saat olarak yürütülmesinin velilerin yarısından fazlası tarafından (%55) yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır. Azımsanmayacak orandaki (%31,2) bir kısım veli ise haftalık bir saatlik DKAB dersini süre açısından yetersiz gördüklerini belirtmiştir. Ders süresini yetersiz bulan veliler, din eğitimi açısından DKAB ders süresinin yetersiz olduğunu ve dersin haftada 2 veya 3 saate çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir (V19, V27, V30, V33,V39, V45, V50, V55, V56, V48, V63). Örnek olarak katılımcılardan V48 görüşünü “*Haftalık ders saati daha uzun olmalı.*” şeklinde belirtmiştir.

Ayrıca bazı veliler DKAB dersinin ilkökul müfredatında yer almasına rağmen 4. ve 5. sınıflarda uygulanmadığını, derslerin boş geçtiğini ya da başka derslerle doldurulduğunu ifade ederek bu durumdan duydukları rahatsızlığı ifade etmişlerdir (V11, V13, V27, V30, V51). Velilerden V13 bu durumu; “*İlkokullarda adı var fakat bu ders işlenmiyor, bu olay beni bir veli olarak üzüyor*” şeklinde dile getirerek dersin uygulamadaki sürekliliğine dair beklentisini vurgulamıştır.

3.5. Derse Yönelik Veli ve Öğrenci İlgisi

DKAB dersine yönelik veli ve öğrenci bilgilerinin yer aldığı veriler aşağıdaki Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4: Derse yönelik veli ve öğrenci ilgisi

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Çocuğumun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde neler öğrendiğini merak ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	146	40
	Katılıyorum	168	46
	Kararsızım	17	4,7
	Katılmıyorum	26	7,1
	Kesinlikle Katılmıyorum	8	2,2
Çocuğumun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki başarısızlığı beni rahatsız eder.	Kesinlikle Katılıyorum	109	29,9
	Katılıyorum	147	40,3
	Kararsızım	36	9,9
	Katılmıyorum	47	12,9
	Kesinlikle Katılmıyorum	26	7,1
Çocuğum Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilgilidir.	Kesinlikle Katılıyorum	102	27,9
	Katılıyorum	160	43,8
	Kararsızım	43	11,8
	Katılmıyorum	33	9
	Kesinlikle Katılmıyorum	27	7,4
Çocuğumun Din Kültürü ve Ahlak	Kesinlikle Katılıyorum	151	41,4

Bilgisi dersine olan ilgisi beni memnun eder.	Katılıyorum	143	39,2
	Kararsızım	37	10,1
	Katılmıyorum	17	4,7
	Kesinlikle Katılmıyorum	17	4,7

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde velilerin ve öğrencilerin DKAB dersine yönelik ilgilerine ilişkin maddelere katılım düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Velilerin %86'sı çocuğuyla ilgili ders takibi yaptığını ve neler öğrendiğini merak ettiğini ifade ederken; %70,2'si ise öğrencisinin bu derste olası başarısızlığının kendisini rahatsız edeceğini belirtmiştir.

Öğrencilerin DKAB dersine yönelik ilgilerine ilişkin veli görüşleri incelendiğinde katılımcıların %71,7 gibi büyük bir oranına göre velilerin çocuklarının DKAB dersine yönelik ilgili oldukları tespit edilmiştir. Çocuklarının DKAB dersine yönelik ilgisinden dolayı veli memnuniyetlerinin ise %80,6 gibi yüksek bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu bulgulara göre öğrenci velilerinin DKAB dersine yönelik olumlu tutumlarının ve ders takiplerinin, öğrencilerin DKAB dersine yönelik olumlu tutum sergilemesinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu durum, ailenin derse yönelik olumlu tutumunun öğrenci tutumu üzerindeki etkisine dair literatürdeki başka bir çalışmayla da benzerlik göstermektedir.¹⁹

3.6. DKAB Dersinin İslam Dini ile İlişkisi

DKAB dersinin İslam dini ile ilişkisinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan maddelere yönelik veli algıları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: DKAB dersinin İslam dini ile ilişkisi

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi İslam dininin doğru yaşanmasını sağlar.	Kesinlikle Katılıyorum	165	45,2
	Katılıyorum	123	33,7
	Kararsızım	36	9,9
	Katılmıyorum	25	6,8
	Kesinlikle Katılmıyorum	16	4,4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi İslam'ın iman esaslarını tanıtır.	Kesinlikle Katılıyorum	146	40
	Katılıyorum	168	46
	Kararsızım	30	8,2
	Katılmıyorum	10	2,7
	Kesinlikle Katılmıyorum	11	3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dinin doğru anlaşılmasını sağlar.	Kesinlikle Katılıyorum	105	28,8
	Katılıyorum	191	52,3
	Kararsızım	40	11
	Katılmıyorum	15	4,1
	Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,8

¹⁹ Fatih Çınar, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri", *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi* 3/5 (2012), 15.

KKTC’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Yönelik Veli Algıları

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi İslam’ın ibadet esaslarını tanıtır.	Kesinlikle Katılıyorum	121	33,2
	Katılıyorum	190	52,1
	Kararsızım	37	10,1
	Katılmıyorum	13	3,6
	Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,1

DKAB dersinin İslam dini ile ilişkisine yönelik veli algılarıyla ilgili veriler Tablo 5’te yer almaktadır. Velilerin büyük bir çoğunluğunun DKAB dersinin temel İslami bilgileri aktardığı görüşünde oldukları görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%86), DKAB dersinin İslam’ın iman esaslarını öğrettiğini ve benzer bir oranla da (%85,3) DKAB dersinin İslam’ın ibadet esaslarını içerdiğini ifade ettikleri görülmektedir. Velilerin %78,9’u DKAB dersinin İslam dininin doğru yaşanmasını sağladığını düşünürken, %81,1’i de DKAB dersin İslam dininin doğru anlaşılmasına katkı sağladığına yönelik olumlu görüş bildirmiştir.

Araştırmada açık uçlu görüşler incelendiğinde öğrenci velilerinin DKAB dersinden farklı beklentileri olduğu da görülmektedir. DKAB dersinde İslam dininin daha detaylı olarak uygulanmasını talep eden veliler olduğu gibi DKAB dersinde diğer dinlerin de öğretilmesi gerektiğini ifade eden veliler bulunmaktadır. DKAB dersini İslami eğitim çerçevesinde değerlendiren bazı velilerin, derste İslam’ın ilkeleri ve ibadetlerine yönelik daha fazla bilgilere yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları tespit edilmiştir (V8, V9, V25, V32, V36, V47). Bu veliler öğrencilerin Fatiha suresini, namaz kılmayı ve abdest almayı dahi bilmediğini dile getirerek bu durumu eleştirmiştir. DKAB dersinin İslam’ın bu temel konularını yeterince öğretmediğini dile getiren velilerden bazıları da İslam’ın ibadet mekânlarının tanınması ve ibadet bilincinin oluşturulması adına bazı DKAB derslerinin camilerde uygulanması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu durum velilerin DKAB dersinden daha kapsamlı bir dinî eğitim beklentisi içinde olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili velilerden V47 görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

“Biz, ilkokul ve devamında bu dersi okuduk, beklentimiz bizim çocuklarımızın da Fatiha suresini namaz kılmayı, abdest almayı ve diğer gerekli şeyleri öğrenmeleridir. Maalesef şimdiki çocuklar bunları bilmiyor, bizim kadar bilgi sahibi olmaları temennimizdir. Sadece bizim ilkokul bilgilerimiz onlardan daha çoktur.”

Bir diğer veli grubu ise, DKAB dersinde sadece İslam dininin detaylı olarak uygulanmasının uygun olmadığını, İslam ile beraber diğer dinlerin de eşit olarak öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (V1, V4, V28, V31, V52, V57). Veliler, bu görüşlerinin sebeplerini KKTC’de sadece Müslümanların yaşamadığı, sadece bir dinin zorunlu olarak uygulanmasının uygun olmadığı ve bireylerin 18 yaşına geldiklerinde kendi dinlerini seçme özgürlüğüne sahip olmaları gerektiği vb. gerekçelerle ifade etmişlerdir. Katılımcılardan V28 görüşlerini;

“Bence din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde sadece İslam’ın öğretilmesi yanlıştır. Tüm büyük dinlerin genel bilgisi çocuğa verilirse, çocuk da ileride hangi dini veya herhangi bir dini seçmesi gerektiğinin kararını kendi verebilir. Tek bir dinin dayatılması yanlıştır. Bir birey kendi dinini seçme özgürlüğüne sahip olması gerekir. Arapça dua ezberletilmesi kimseye bir şey öğretmez.”

Sözleriyle ifade ederek dersin daha çoğulcu bir yapıda kurgulanması gerektiğini vurgulamıştır.

3.7. DKAB Öğretmenleriyle İlgili Görüşler

Araştırmaya katılan velilerin DKAB öğretmenleri hakkındaki görüşlerine ilişkin verilere Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6: DKAB öğretmenleriyle ilgili veli algıları

Maddeler	Cevap Kategorileri	f	%
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretmeni gerektiğinde öğrenci velileri ile iletişime geçer.	Kesinlikle Katılıyorum	81	22,2
	Katılıyorum	161	44,1
	Kararsızım	56	15,3
	Katılmıyorum	43	11,8
	Kesinlikle Katılmıyorum	24	6,6
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğretmenin öğrenciye olan ilgisinden memnun kalırım.	Kesinlikle Katılıyorum	113	31
	Katılıyorum	174	47,7
	Kararsızım	47	12,9
	Katılmıyorum	17	4,7
	Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,8

Tablo 6'da görüldüğü gibi katılımcıların DKAB öğretmenlerine yönelik algıları, öğretmenlerin velilerle iletişimleri ve öğretmenlerin öğrenciye yönelik ilgileri açısından incelenmiştir. Veriler incelendiğinde velilerin %66,3'ü, gerektiğinde DKAB öğretmenlerinin velilerle iletişime geçtiğini ifade etmiş, ancak, velilerin %33,7'si öğretmenlerin iletişimleri konusunda kararsız kaldığı veya beklentilerinin karşılanmadığı tespit edilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi velilerin %78,7 gibi büyük çoğunluğu DKAB öğretmenlerinin öğrencilere yönelik ilgilerinden memnun olduklarını ifade etmiştir.

Araştırmanın açık uçlu kısmındaki veli ifadeleri incelendiğinde, velilerin DKAB öğretmenlerinden bazı konularda beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bazı velilere göre DKAB öğretmenleri, ilahiyat mezunu, alanında bilgili ve uzman kişiler olması gerekmektedir (V7, V10, V27). Ayrıca bazı veliler öğretmenlerin çocuklarla daha samimi olmaları gerektiğini, konuşurken üsluba dikkat etmeleri ve dersi öğrencilere sevdirmeye gayret etmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir (V38, V39, V44). Bu veliler öğretmenlerin, öğrencilerin ahlaki gelişimi için en önemli rol model olduklarına vurgu yaparak DKAB öğretmenlerinin sorumluluklarına dikkat çekmiştir. Bu yönüyle bu araştırmadaki veli beklentileri, DKAB dersleriyle ilgili veli beklentilerini konu edinen diğer bazı araştırmalarla da benzerlik göstermektedir.²⁰

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, KKTC'deki ortaokul velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik algılarını ve beklentilerini incelemiştir. Elde edilen bulgular, velilerin büyük bir çoğunluğunun DKAB dersini ahlaklı ve iyi bir birey yetiştirilmesi noktasında önemli bir araç olarak gördüğünü

²⁰ Selma Eroğlu, *Türkiye'de Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri, Derse Dair Eleştirileri ve Önerileri (12. Sınıf İstanbul Örneği)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 30.

ve anket maddelerine verilen yanıtların genel olarak olumlu bir eğilim sergilediğini ortaya koymaktadır.

Velilerin %84,4’ü dersin ahlaki değerler kazandırma noktasında yüksek bir etkiye sahip olduğunu düşünmektedir. Bu bulgu, Çakmak ve Eroğlu tarafından Türkiye’deki veliler üzerinde yapılan çalışmalarla da paralellik göstermekte,²¹ din öğretiminden temel beklentinin “iyi insan” yetiştirilmesi olduğu görüşünü desteklemektedir. Ancak, katılımcıların yaklaşık %20’si ahlaki davranışlar ile din eğitimi arasında doğrudan bir bağ kurmamakta, okulda verilen dini bilgilerin gerçekliği konusunda tereddütlerini dile getirmektedir. Nicel verilerle ortaya çıkan bu eğilim, açık uçlu sorulardan elde edilen betimsel verilerle de desteklenmektedir. Bu gruptaki veliler, ahlak eğitiminin dini içeriklerin önüne geçmesi gerektiğini savunarak, dersin toplumsal fayda odaklı bir karakter eğitimine dönüştürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Dersin zorunlu-seçmeli statüsüne yönelik veriler, velilerin %67,4’ünün DKAB dersinin zorunlu olması gerektiğini düşündüğünü, %81,3’ünün ise dersin okullarda öğretilmesini desteklediğini göstermektedir. Bu durum, din eğitiminin devlet denetimindeki resmî kurumlarda verilmesine duyulan güven ile açıklanabilir. Çiftçi’nin çalışmasıyla benzerlik gösteren bu sonuç, dini bilginin kamusal alanda şeffaf bir şekilde sunulması talebinin bir yansımasıdır.²² Öte yandan, %21,4’lük bir kesim, dersin tek bir dini merkeze almasını bir “dayatma” olarak görmekte ve inanç tercihlerinin bireyin yetişkinlik dönemine bırakılması gerektiğini savunarak daha çoğulcu bir yaklaşım talep etmektedir.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri de, ilkokul 4. ve 5. sınıflarda DKAB dersi müfredatta yer almasına rağmen, derslerin sınıf öğretmenleri tarafından fiilen işlenmediğine dair veli beyanlarıdır. Veliler, bu ders saatlerinin ya boş geçtiğini ya da başka derslerle doldurulduğunu belirterek bu uygulama eksikliğinden duydukları rahatsızlığı ifade etmişlerdir. Araştırmanın kapsamı KKTC ortaokulları ile sınırlandırılmış olsa da, veli beyanları ilkokul düzeyindeki DKAB derslerinin uygulama eksikliğine dikkat çekmektedir. İlkokulda fiilen işlenmeyen derslerin, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini olumsuz etkileyerek ortaokul kademesindeki din eğitiminin verimliliğini ve pedagojik sürekliliğini sekteye uğratabileceği öngörülmektedir. Haftalık DKAB ders süresi konusunda ise velilerin %55’i mevcut haftalık bir saati yeterli bulurken, %31,2’si ders süresinin artırılmasını talep etmektedir. Bu durum Eroğlu ve Çakmak tarafından yapılan, Türkiye’deki velilerin süre yetersizliğine dair daha yüksek oranlı (%56,67) görüşleriyle benzerlik göstermektedir.²³

KKTC’de veliler çocuklarının DKAB dersinde neler öğrendiğini merak etmekte ve sorgulamaktadır. DKAB dersinde çocuğunun başarısız olmasının kendilerini rahatsız edeceğini ifade eden veliler çocuklarının DKAB dersine yönelik ilgili olduklarını ve bu ilgilerin kendilerini memnun ettiğini dile getirmektedir. Velilere göre DKAB dersi içerik olarak İslam’ın ibadet esaslarını ve imanın esaslarını içermektedir. Ayrıca ders İslam’ın doğru anlaşılmasını ve doğru yaşanmasına katkı sağlamaktadır. Açık uçlu veriler kısmında dersin içeriğiyle ilgili velilerin iki farklı yönde taleplerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bir grup veli daha detaylı olarak İslam dininin

²¹ Çakmak, *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler*, 105; Eroğlu, *Türkiye’de Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri*, 135.

²² Harun Çiftçi, *Ortaokul, Din Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri ile Değerlendirilmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 55.

²³ Çakmak, *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler*, 135; Eroğlu, *Türkiye’de Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri*, 142.

ilkelerinin öğretilmesini ve bazı duaların ezberletilmesini talep ederken bir grup veli ise diğer dinlerin de eşit bir biçimde öğretilmesi gerektiğini, sadece tek bir dinin detaylı olarak ele alınmasının doğru olmadığını savunmaktadır.

Öğretmen algısına yönelik veriler, velilerin %78,7 oranında öğretmen ilgisinden memnun olduğunu göstermektedir. Ancak veliler, öğretmenlerin sadece alan uzmanı olmalarını değil, aynı zamanda samimi birer rol model olmalarını beklemektedir. Eroğlu'nun çalışmasıyla²⁴ benzerlik gösteren bu beklentiye rağmen, bazı veliler öğretmenlerin söylem ve üsluplarının KKTC'nin toplumsal yapısına tam uymadığı ve bu noktada yerel-kültürel bir dil ile iletişim için kendilerini geliştirmeleri talep edilmektedir. Bu durum, Uçak'ın vurguladığı gibi, dersin dil ve üslup açısından yerel kültürel kodlarla uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.²⁵

Demografik bilgilerin araştırma sonuçlarına etkileri bağlamında yapılan fark analizleri (ANOVA ve t-testi), velilerin eğitim düzeyi yükseldikçe dersin içeriği, kitapların niteliği ve din eğitiminin yeterliliği konularında daha sorgulayıcı bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Varyansların homojenliği ve normal dağılım kriterleri (George ve Mallery) çerçevesinde ulaşılan bu anlamlı farklılıklar KKTC'deki veli profilinin homojen bir yapıda olmadığını, aksine eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik değişkenlere bağlı olarak DKAB dersine yönelik beklentilerin farklılaştığını göstermektedir. Özellikle eğitim düzeyi yüksek olan velilerin dersin içeriğine ve pedagojik niteliğine dair daha eleştirel bir tutum sergilemesi, bu grubun din eğitimi sadece bir bilgi aktarımı olarak değil, aynı zamanda evrensel ahlaki değerler ve çoğulcu bir bakış çerçevesinde değerlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca 6. ve 8. sınıf velileri arasındaki algı farklılığı, öğrencinin ergenlik döneminde olması ve öğrencinin dersle tanışıklık süresinin daha uzun olmasıyla veli yaklaşımını etkilediğini göstermektedir.

Elde edilen verilerin normal dağılım sergilemesi ve KKTC genelini yansıtan örneklem büyüklüğü, bu sonuçların yerel ölçekte genellenebilirliğini güçlendirmektedir. Sonuç olarak KKTC'de ortaokul velileri DKAB dersini toplumsal ahlakın korunması adına gerekli görmekte, ancak dersin içeriğinde çoğulculuk ve ilkökul düzeyindeki uygulama tutarlılığı noktalarında gelişim beklemektedir. DKAB dersinin başarısı, bu toplumsal hassasiyetlerin dikkate alınarak geliştirilmesine bağlıdır.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ve velilerin beklentileri doğrultusunda, KKTC'deki DKAB eğitiminin niteliğini artırmak ve toplumsal beklentiye cevap verebilmek adına şu öneriler geliştirilebilir:

Velilerin önemli bir kısmının dersin ahlaki gelişim üzerindeki etkisine vurgu yapması ve dersten ahlaki ve evrensel değerlerin kazandırılmasını talep etmesinden dolayı müfredatta evrensel ahlaki değerlere daha geniş yer verilmelidir.

İlkokul 4. ve 5. sınıflarda müfredatta yer alan DKAB derslerinin uygulanma düzeyine ilişkin veli beyanları dikkate alındığında ve bu durumun ortaokul düzeyine geçen öğrencilerde hazırbulunuşluk açısından olumsuz etkileri düşünüldüğünde; ilkokullardaki DKAB dersleriyle ilgili denetim süreçleri gözden geçirilmeli ve bu derslerin alanında uzman öğretmenler tarafından

²⁴ Eroğlu, *Türkiye'de Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri*, 142.

²⁵ H. Erva Uçak, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kavram ve Kavram Öğretimi Sürecine İlişkin Görüşleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 122.

yürütülmesi veya sınıf öğretmenlerine yönelik branş ile ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.

Veliler, öğretmenlerin alan uzmanlığının yanı sıra birer rol model olmalarını beklemektedir. Ancak bazı öğretmenlerin KKTC'deki yerel kültürel kodlarla uyumuna dair eleştiriler mevcuttur. Bu bağlamda, Öğretmenlerin sadece alan uzmanı değil, pedagojik formasyon ve kültürel duyarlılık açısından da desteklenmesi için gerekli hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

Velilerin bir kısmı mevcut ders süresini yeterli bulurken, çocuklarının temel dini bilgileri öğrenemediğini düşünen hatırı sayılır bir grup ders saatinin artırılmasını talep etmektedir. Bu noktada, mevcut ders saati korunurken, İslami eğitim beklentisi yüksek olan veli grubunun taleplerini karşılamak adına seçmeli modüller veya destekleyici okul içi etkinlikler planlanabilir.

Anket maddelerinde öğretmen iletişimi konusunda ortaya çıkan kararsızlık ve memnuniyet düzeyleri göz önüne alındığında, öğretmen iletişimi ve okul-aile iş birliğinin zayıf olduğu söylenebilir. Bu durumun önüne geçebilmek adına okul idareleri ve DKAB öğretmenleri tarafından, dersin amaçlarını ve içeriğini velilere daha şeffaf bir şekilde aktarabileceği periyodik bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Atalay, Talip. "Fethinden 1959 Yılına Kadarki Dönemde Kıbrıs'ta Vakıf Eğitim İlişkisine Genel Bir Bakış". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2000), 273-301.
- Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003.
- Atalay, Talip. *Kuzey Kıbrıs'ta Yaygın Din Eğitimi ve Cami Hizmetleri –Kurumsal Yapılanma ve Din Görevlilerinin Rolü*. İstanbul: Seçil Ofset, 2007.
- Atalay, Talip. "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 7-8 (2004), 7-39.
- Bademci, Vahit. "Güvenirlilik". *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2019), 373-385.
- Celep, Cevat vd. "Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları". *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. 1/569-575. Trabzon: y.y., 2000.
- Creswell, John W. *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. çev. Mustafa Sözbilir. Ankara: Pegem Akademi, 2021.
- Çakmak, Fatih. *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Çınar, Fatih. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri". *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi* 3/5 (2012), 13-36.
- Çiftçi, Harun. *Ortaokul, Din Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri ile Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Ermış, Hacı. *Kuzey Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyal ve Dinî Hayat (Mesarya Örneği)*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2020.
- Eroğlu, Selma. *Türkiye'de Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri, Derse Dair Eleştirileri ve Önerileri (12. Sınıf İstanbul Örneği)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- George, Darren ve Paul Mallery. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update*. 10. Baskı. Boston: Allyn & Bacon, 2010.
- Gürbüz, Sait - Şahin, Faruk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2018.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998.
- Kaya, Zeki. "Eğitimin Psikolojik Temelleri". *Eğitime Giriş*. ed. Özcan Demirel - Zeki Kaya - Kasım Kuroğlu. 69-90. Ankara: Pegem Akademi, 23. Basım, 2024.
- KKTC MEB, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. *2020-2021 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Eğitim İstatistikleri Yıllığı*. Erişim 25 Nisan 2022. https://eohd.mebnet.net/?q=2021_Egitim_Istatistik_Yilligi
- Nurçin, Volkan. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Nurçin, Volkan. *Kıbrıs'ta Din Eğitiminin Dönüşümü ve Türkiye'nin Etkileri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
-

- Şengil, Mustafa. *Mavi Vatanın Kudüsü: Kıbrıs’ta Din ve Siyaset*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2021.
- Turan, E. Zehra. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Yeterlikleri: Veli Beklentileri”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 17/2 (Aralık2017), 185-204.
- Tutar, Hasan - Erdem, Ahmet T. *Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Uçak, H. Erva. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kavram ve Kavram Öğretimi Sürecine İlişkin Görüşleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Yürük, Tuğrul. “İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi”. *Din Eğitimi*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege. 113-139. Ankara: Grafiker Yayınları, 5. Basım, 2017.